

Համարը N 417-Ն
Տիպը Հրաման
Սկզբնաղբյուրը ՀՀԳՏ 2013.09.04/26(470).1
Հոդ. 249.16

Տեսակը Հիմնական
Կարգավիճակը Գործում է
Ընդունման վայրը Երևան

Ընդունող մարմինը Գյուղատնտեսության
նախարարության սննդամթերքի
անվտանգության պետական
ծառայության պետ

Ընդունման ամսաթիվը 16.07.2013

Ստորագրող մարմինը Գյուղատնտեսության
նախարարության սննդամթերքի
անվտանգության պետական
ծառայության պետ

Ստորագրման ամսաթիվը 16.07.2013

Վավերացնող մարմինը
Ուժի մեջ մտնելու ամսաթիվը 14.09.2013

Վավերացման ամսաթիվը
Ուժը կորցնելու ամսաթիվը

☒ Կապեր այլ փաստաթղթերի հետ

ՀՀ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄՆՆԴԱՄԹԵՐՔԻ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԻ ՀՐԱՄԱՆԸ ՈՉԽԱՐՆԵՐԻ ԵՎ ԱՅԾԵՐԻ ԲՐԱԴՁՈՏ ԵՎ ԻՆՖԵԿՑԻՈՆ ԷՆՏԵՐՈՏՈՔՍԵՄԻԱ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ԵՎ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ՀՐԱՀԱՆԳԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Գրանցված է»
ՀՀ արդարադատության
նախարարության կողմից
20 օգոստոսի 2013 թ.
Պետական գրանցման թիվ -----

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄՆՆԴԱՄԹԵՐՔԻ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏ**

16 հուլիսի 2013 թ.
ք. Երևան

N 417-Ն

Հ Ր Ա Մ Ա Ն

**ՈՉԽԱՐՆԵՐԻ ԵՎ ԱՅԾԵՐԻ ԲՐԱԴՁՈՏ ԵՎ ԻՆՖԵԿՑԻՈՆ ԷՆՏԵՐՈՏՈՔՍԵՄԻԱ
ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ԵՎ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ՀՐԱՀԱՆԳԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ**

Ղեկավարվելով «Անասնաբուժության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետով, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2010 թվականի դեկտեմբերի 30-ի N 1730-Ն որոշմամբ հաստատված Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարության սննդամթերքի անվտանգության պետական ծառայության կանոնադրության 15-րդ կետի 1-ին ենթակետով՝

Հրամայում եմ՝

Հաստատել Հայաստանի Հանրապետության ոչխարների և այծերի բրադզոտ և ինֆեկցիոն էնտերոտոքսեմիա հիվանդությունների դեմ պայքարի և կանխարգելման հրահանգը համաձայն հավելվածի:

Ա. Բախչագույլան

Հավելված

ՀՀ ԳՆ սննդամթերքի անվտանգության
պետական ծառայության պետի
2013 թվականի հուլիսի 16-ի
N 417-Ն հրամանի

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

**ՈՉԽԱՐՆԵՐԻ ԵՎ ԱՅՑԵՐԻ ԲՐԱԴԶՈՏ ԵՎ ԻՆՖԵԿՑԻՈՆ ԷՆՏԵՐՈՏՈՔՍԵՄԻԱ
ՀԻՎԱՆՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ԵՎ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ**

I. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

1. Բրադզոտը (Bratsot) մանր եղջերավոր կենդանիների սուր ընթացքով տոքսիկոինֆեկցիոն հիվանդություն է, որը դրսևորվում է շրդանի և տասներկուամսեայ աղիքի լորձաթաղանթների արյունահոսային բորբոքումով և պարենիմատոզ օրգանների կազմափոխությամբ: Հարուցիչը հիմնականում Clostridium septicum և Clostridium oedematiens-ն են՝ գրամդրական, բազիլաձև, շարժուն, անաերոբ, սպոր առաջացնող մանրէներ, հաճախ անջատվում է նաև Cl. Gigas-ը, որն ուժեղացնում է հիվանդության հիմնական հարուցչի ախտածին ազդեցությունը: Հարուցիչը սպորավորվում է մթնոլորտային թթվածնի առկայության պայմաններում և արտադրում է հզորագոյու թույն:

2. Բրադզոտը համաճարակային ձևով բռնկվում է տարվա բոլոր եղանակներին, սակայն հաճախ արձանագրվում է վաղ գարնանը, աշնանը և ձմռանը: Հիվանդության նկատմամբ ընկալունակ են բոլոր հասակային խմբի այծերը և ոչխարները, հաճախ հիվանդանում են ամենագեր և քիչ շարժվող կենդանիները: Ըստ հիվանդացության, մատղաշների մոտ համաճարակի ինտենսիվությունն ավելի բարձր է: Բրադզոտի հարուցչի աղբյուր են համարվում հիվանդ կենդանիները և առողջ մանրէակիրները, որոնք կղանքի միջոցով հարուցիչներին արտազատելով՝ վարակում են արոտավայրը, անասնակերը, ջրեղատեղերը և այլն: Կենդանիների վարակումը կատարվում է ներքին ճանապարհով՝ կերերի և ջրի միջոցով: Կենդանիների հիվանդացությունը կարող է հասնել 30-35%-ի, իսկ մահացությունը՝ 90-100%-ի:

3. Ինֆեկցիոն էնտերոտոքսեմիան ոչխարների տոքսիկոինֆեկցիոն հիվանդություն է, որը բնորոշ է արյունահոսային էնտերիտով, երիկամների ախտահարումներով և ներվային երևույթներով: Հիվանդությունը մեծ տարածում ունի աշխարհի բոլոր երկրներում, հատկապես զարգացած ոչխարաբուծական շրջաններում:

4. Ինֆեկցիոն էնտերոտոքսեմիայի հարուցիչն անշարժ, անաերոբ, թարմ աճեցվածքներում գրամդրական, իսկ հին աճեցվածքներում՝ գրամբացասական մանրէ է, պատկանում է Bacillaceae ընտանիքի Clostridium սեռի Clostridium perfringens D և C, երբեմն նաև A տիպին, իսկ այլ կենդանական տեսակների մոտ հիվանդություն են առաջացնում A, B, E տիպերը: Հայտնի է Cl. Perfringens-ի 6 տիպ՝ A, B, C, D, E, F, որոնք առաջացնում են յուրաքանչյուր տարատեսակին բնորոշ հիվանդություն: Հարուցիչը սպորավորվում է մթնոլորտային թթվածնի առկայության պայմաններում և արտադրում է հզորագոյու թույն:

5. Ինֆեկցիոն էնտերոտոքսեմիայով առավելապես հիվանդանում են ոչխարները, իսկ խոշոր եղջերավոր անասունները, խոզերը, այծերը, ձիերը, ուղտերը, վայրի գազաններն օժտված են թույլ ընկալունակությամբ: Հիվանդությամբ վարակվում են նաև մարդիկ: Հիվանդության դեպքերը մեծ մասամբ արձանագրվում են ամռանը, երբ կենդանիները գտնվում են արոտային պահվածքում: Վարակի աղբյուրը հիվանդ օրգանիզմն է: Վարակվում են ալիմենտար ճանապարհով, երբ կերի, ջրի հետ բակտերիաները և սպորներն ընկնում են մարտդական համակարգ: Չի բացառվում վարակվելը նաև մաշկի և միջատների միջոցով: Կենդանիների հիվանդացությունը կարող է հասնել 30-35%-ի, իսկ մահացությունը՝ 90-100%-ի:

**II. ԲՐԱԴԶՈՏ ԵՎ ԻՆՖԵԿՑԻՈՆ ԷՆՏԵՐՈՏՈՔՍԵՄԻԱ ՀԻՎԱՆՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՍԲ
ԱՆԱՊԱՀՈՎ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐԻ ԱՌՈՂՋԱՅՈՒՄՆ ՈՒ ՎԱՐԱԿԻ
ԱՂՔՅՈՒՐԻ ՈՉՆՉԱՅՈՒՄԸ**

6. Հիվանդությունների դեմ պայքարի միջոցառումները կազմակերպելիս տարբերել անապահով կետը և սպառնալիքի տարածքը կամ գոտին:

7. Անապահով կետ են համարում այն բնակավայրերը, համայնքները, մարզերը, տնտեսությունը, անասնապահական ֆերմաները՝ շենքերով և նրանց հարակից արտատեղերով, արտավայրերով, ջրամբարներով, ինչպես նաև առանձին նրանց հողահատվածները, հանդամասերը և այլ օբյեկտները, որտեղ անկախ ժամանակի վաղեմությունից երբևէ տեղի են ունեցել հիվանդություններով կենդանիների հիվանդանալու դեպքեր:

8. Սպառնալիքի տարածք է համարվում վայրը, համայնքի տարածքը կամ համայնքը կամ մարզը, որտեղ ստույգ գրանցվել են բրադոտոք կամ էնտերոտոքսեմիայով անապահով կետերը և կա կենդանիների հիվանդության առաջացման սպառնալիք:

9. Հիվանդությունների նկատմամբ սպառնալիքի տարածքի սահմանները որոշում է անասնաբուժության բնագավառում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազորած պետական մարմինը (այսուհետ՝ լիազոր մարմին)՝ հաշվի առնելով անասնատերերի, ֆերմաների, բնակավայրերի, համայնքների, մարզերի մթերող և վերամշակող կազմակերպությունների, կենդանիների, գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաների առկայությունը և գործունեությունը, կենդանիների պահվածքի տիպը, հեռավազ արտավայրերի առկայությունը և օգտագործումը, հողաաշխարհագրական և բնակլիմայական պայմանները և այլ հանգամանքներ:

10. Հիվանդությունների դեմ համալիր միջոցառումները ընդգրկում են այդ հիվանդության նկատմամբ անապահով տարածքներում ամբողջ զգայունակ անասնազվաքանակի կանխարգելիչ խմունացումը և կենդանիներին վարակումից պահպանելը:

11. Հիվանդությունը ծագելու դեպքում կարևոր է նրա ժամանակին ախտորոշումը, անապահով կետերում կարանտինի սահմանումը և համաճարակային օջախի վնասագրծումը, հիվանդ կենդանիների դիակների և հիվանդությունների հարուցիչներով ախտահարված մթերքների ոչնչացումը, շենքերի, սարքավորումների և վարակված տարածքների առողջացումը:

12. Բրադոտոք կամ էնտերոտոքսեմիա գրանցած տնտեսությունները, տարածքները, համայնքները, մարզերը պարտադիր կարգով հաշվառվում և գրանցվում են համաճարակային քարտեզներում և հաշվառման մատյաններում, որոնք կազմում և վարում են տնտեսությունը կամ համայնքը սպասարկող անասնաբույժները և համայնքի ղեկավարը, տարածքի՝ համայնքի կամ մարզի համաճարակային քարտեզի վրա նշելով ամսաթիվը, կենդանիների հիվանդացության և անկման դեպքերի քանակը, վարակի օջախի ստույգ տեղը:

13. Համաճարակային քարտեզի հետ պարտադիր պահում են անապահով տնտեսությունների տարածքների հողօգտագործման քարտեզի պատճենները, որի վրա պայմանական նշաններով գծանշվում են անկած կենդանիների կամ սպանդի ենթարկված դիակների թաղման տեղերը:

14. Համաճարակային հաշվառման մատյանների տվյալները հաշվի են առնվում հիվանդությունների կանխարգելիչ և պայքարի միջոցառումների տարեկան պլանները կազմելիս:

15. Հիվանդությունների նկատմամբ անապահով և սպառնալիքի ենթակա վայրերում հիվանդության տարածման կանխարգելման նպատակով օգտագործել մամուլը, ռադիոն և զանգվածային լրատվության այլ միջոցները բնակչության և անասնապահների շրջանում կանոնավոր բացատրական աշխատանք տանելու, հիվանդության, վարակման և տարածման ուղիների վերաբերյալ:

III. ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

16. Հիվանդությունների նկատմամբ անապահով կետերում և սպառնալիքի ենթակա տարածքներում կատարվում են կենդանիների խմունականխարգելում և անասնաբուժասանիտարական համալիր միջոցառումներ:

17. Անասնաբուժասանիտարական միջոցառումներն ընդգրկում են՝

- 1) անասնազերեզմանոցների, հիվանդություններից անկած կենդանիների դիակների կամ կենդանական ծագման մթերքի և հումքի թաղման վայրերի, բիոթերմիկ հորերի ցանկապատումը և պատշաճ սանիտարական վիճակում պահպանելու աշխատանքների անցկացումը.
- 2) անապահով, վարակված, կենդանիների անկած վայրի կամ տարածքի կամ տնտեսության ախտահանությունը, որի ստույգ հաստատված սահմաններում արձանագրվել են վարակման կամ անկման դեպքեր.
- 3) կենդանիների կուտակման, կենդանական ծագման մթերքների և հումքի մթերման, պահպանության և վերամշակման վայրերի անասնաբուժասանիտարական և համաճարակային վիճակի մշտական հսկողության կազմակերպումը և իրականացումը.
- 4) հիվանդություններով վարակվածության կամ կասկածի դեպքում տնտեսությունը կամ տարածքը սպասարկող անասնաբույժին պարտադիր տեղեկացնելը, առանց անասնաբույժի գիտության և թույլտվության, անասնաբուժական զննման չենթարկված կենդանու սպանդի կամ մորթի բացառումը, մանրէաբանական հետազոտության արդյունքում հիվանդությունները բացառող պայմաններում և օգտագործման համար պիտանի ճանաչված կենդանական ծագման մթերքի և հումքի իրացումը.
- 5) անապահով վայրերում և հարակից տարածքներում ագրոհիդրոմելիորատիվ և շինարարական այլ աշխատանքների կատարման համար լիազոր մարմինն տեղեկացնելը և լիազոր մարմնի թույլտվությամբ հողաթափման և հողահանման աշխատանքներ իրականացնելը:

18. Հիվանդությունների նկատմամբ զգայունակ կենդանիների յուրահատուկ կանխարգելումը կատարվում է անապահով և սպառնալիքի ենթակա տարածքների անասնապահական բոլոր տնտեսություններում համապատասխան

պատվաստանյութով՝ ըստ օգտագործման հրահանգի և պատվաստումների ժամանակացույցի:

19. Կանխարգելիչ պատվաստումներն իրականացվում են՝

1) ոչխարներին, այծերին՝ տարեկան երկու անգամ, վեց ամիս ընդմիջումով, զարնանը՝ արոտավայրեր քշելուց առաջ և աշնանը՝ մտուրային պահվածքին անցնելու ժամանակ.

2) գառներին՝ առաջին անգամ երեք ամսական հասակում, իսկ 3 ամիս հետո վերապատվաստում:

20. Կանխարգելիչ պարտադիր պատվաստման ենթակա են հիվանդությունն արձանագրված և սպառնալիքի ենթակա տնտեսություններ և տարածքներ բերված բոլոր նոր կենդանիները, որոնց խառնումը ընդհանուր հոտերին թույլատրվում է սահմանված կարգով հաշվառումից և պատվաստումից 14 օր հետո:

21. Պատվաստումների կատարումը արձանագրվում և փաստաթղթավորվում է՝ նշելով պատվաստված կենդանիների գլխաքանակը ըստ (տեսակների) օգտագործված պատվաստանյութի և այն արտադրողի անվանումը, սերիայի և պետհսկիչի համարները, արտադրման ժամկետը, ծախսված պատվաստանյութի քանակը, ինչպես նաև կենդանիներին պատվաստողի և կենդանիների հետպատվաստային վիճակին ու խնամքին հետևողի անունը, ազգանունը:

Պատվաստումների կատարման ակտին կցում են կենդանիների սեփականատերերի, նրանց պատկանող կենդանիների ցուցակը՝ նշելով անասնատիրոջ ազգանունը և նրան պատկանող կենդանիների տեսակը, քանակը, հասակը: Եթե սուր հիվանդություն, ցածր բուվածություն, խոր հղիություն կամ այլ թույլատրելի պատճառով կենդանուն հնարավոր չի եղել պատվաստել, ապա նրան գրանցում են առանձին ցուցակում՝ նշելով կենդանու սեփականատերը, չպատվաստելու պատճառները և պատվաստման հնարավոր ժամկետը: Ակտերը և ցուցակները ենթակա են պահպանման առնվազն 3 տարի:

22. Պատվաստված կենդանիների սպանող մսի համար թույլատրվում է պատվաստումից հետո 14 օրից ոչ շուտ:

23. Պատվաստված կենդանիների սպանող սույն հրահանգի 20-րդ կետում սահմանված ժամկետից շուտ թույլատրվում է տնտեսությունը կամ տարածքը սպասարկող անասնաբույժի գրավոր թույլտվությամբ, եթե կենդանու մարմնի ջերմաչափման արդյունքում մարմնի ջերմությունը նորմայի սահմաններում է և բացակայում են հետպատվաստային բարդությունները՝ պահպանելով սպանողի ենթակա կենդանիների անասնաբուժական զննման, սպանողից ստացված մսի և սպանողային մթերքի անասնաբուժասանիտարական փորձաքննության և օգտագործման համար պիտանի ճանաչված մսի իրացման պահանջները:

24. Պատվաստումներից հետո, մինչև 14 օրը լրանալը կամ անկած կենդանիների կաշվի հանելը թույլատրվում է այդ կենդանիների արյան քսուքների մանրադիտակային և մարեաբանական հետազոտության բացասական արդյունք ստանալուց հետո: Մինչև հետազոտման արդյունքների ստանալը, անկած և հարկադիր մորթի ենթարկված կենդանիներից հանված կաշին կամ մորթիները պահում են առանձին հատկացված փակ շենքում:

25. Ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք օրենքով սահմանված կարգով պատասխանատվություն են կրում իմունականիսարգելիչ միջոցառումների իրականացման համար, ընդգրկելով անասնագրեզմանոցների, բիոթերմիկ հորերի և կենդանիների դիակների թաղման այլ տեղերի կահավորման և սանիտարական վիճակում պահպանման կազմակերպատնտեսական միջոցառումները, ինչպես նաև կենդանիների սպանողի, մսի, մսամթերքների և կաշվե հումքի պահպանման համար պատշաճ պայմանների ստեղծումը:

IV. ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՅՏՆԱԲԵՐՄԱՆ ԴԵՊՔՈՒՄ

26. Կենդանիների սեփականատերերը կամ տնտեսությունները և համայնքները սպասարկող անասնաբույժները, համայնքի ղեկավարները պարտավոր են լիազոր մարմնին անհապաղ տեղեկացնել ֆերմայի կենդանիների հանկարծակի, առանց ակնհայտ պատճառների անկման կամ հիվանդանալու դեպքերի մասին, հատկապես երբ այն ուղեկցվում է կենդանու մարմնի վրա արագ գոյացող տաք, մեծացող ուռուցքներ առաջանալով, պարանոցի, կրծքատակի, փորի այտուցներով, ինչպես նաև արյունոտ կղանքի և ուժեղ կոլիկների ի հայտ գալով:

27. Սույն հրահանգի 24-րդ կետում նշված նշաններով կենդանիության, անկման կամ հարկադիր մորթի մասին տեղեկություն ստանալով՝ տնտեսությունը կամ համայնքը սպասարկող անասնաբույժը դեպքի վայրում ձեռնարկում է համապատասխան միջոցներ

- 1) ջերմաչափում է ֆերմայի, հոտի, նախիրի, անասնաբակի ամբողջ անասնազուխաքանակը.
- 2) առանձին խմբերով առանձնացնում է հիվանդ և հիվանդության մեջ կասկածելի կենդանիներին.
- 3) ապահովում դրանց մեկուսացումը և առանձին պահվածքը.

4) անկած կամ հարկադիր մորթի ենթարկված կենդանուց վերցնում է ախտաբանական նյութ և պահպանելով անվտանգության բոլոր միջոցները՝ լաբորատոր հետազոտության և/կամ ախտորոշման հաստատման կամ հերքման նպատակով ուղարկում լիազոր մարմնին.

5) դեպքի մասին հայտնում է լիազոր մարմնին, համայնքի ղեկավարին:

28. Լաբորատոր հետազոտության որպես ախտաբանական նյութ ուղարկում են կենդանու դիակը կամ ներքին պարենխիմատոզ օրգանները՝ ապահովելով անվտանգության ապահովումը և արտաքին միջավայրից աղտոտման բացառումը:

29. Անկած կենդանու դիակի դիախերձումն արգելվում է:

30. Բրադզոտ և էնտերոտոքսեմիա հիվանդություններն ախտորոշվում են կլինիկական,

ախտաբանաանատոմիական, համաճարակաբանական և լաբորատոր պարտադիր հետազոտությունների դրական

արդյունքների հիման վրա: Լաբորատոր ախտորոշման նպատակով փորձաքննության են ուղարկվում կենդանու երկկամները, փայծաղը, լյարդի կտորներ, խողովակաձև ոսկոր, ենթամաշկային բջջանքի ինֆիլտրատ, շրդանի և տասներկուամտնյա աղիքի ախտահարված հատվածներ: Ախտաբանական նյութը վերցվում է բացառապես թարմ դիերից. տարվա տաք եղանակին կոնսերվացվում է գլիցերինի 30-40%-անոց լուծույթով (աղիների պարունակությունը՝ քլորոֆորմով 10 մլ նյութի համար 2 մլ քլորոֆորմ հաշվարկով): Ախտաբանական նյութը հերմետիկ փակվում է, պիտակավորվում, որի վրա նշվում է կենդանու տեսակը, ախտաբանական նյութի անունը և քանակը, պահածոյացնող նյութը, վերցման ժամկետը և ուղարկողի հասցեն, տեղադրվում են սառույցով կամ սառեցուցիչով հատուկ տուփերի մեջ և տեղափոխվում հետազոտող լաբորատորիա:

31. Լաբորատոր հետազոտություն կատարելու համար ուղարկվող ախտաբանական նյութերը պետք է պարտադիր ունենան ուղեկցող փաստաթղթեր, որտեղ նշվում է այդ հիվանդությունների նկատմամբ զգայունակ կենդանիների ընդհանուր գլխաքանակը, առաջին նշաններ երևալու ժամանակը, վերջին պատվաստման ժամկետը, օգտագործված պատվաստանյութի խմբաքանակը, հիվանդացած և անկած կենդանիների քանակը, ախտաբանական նյութի վերցման ժամանակը և որոշակի տվյալներ հիվանդության կլինիկական արտահայտման և ընթացքի մասին:

32. Ազգային հետազոտական լաբորատորիայում ախտաբանական նյութի (հարկադիր մորթի ենթարկված կենդանիների մսի) բակտերիոլոգիական հետազոտության ժամկետը չի գերազանցում 3 օրը, իսկ կենդանաբանական փորձ դնելու դեպքում՝ 10 օրը:

33. Ախտաբանական նյութի մանրադիտակային հետազոտությունից դրական արդյունք ստանալու դեպքում, լաբորատորիան անհապաղ տեղեկացնում է լիազոր մարմնին, որը դեպքի վայրում կատարում է համաճարակաբանական ուսումնասիրություն:

34. Ախտորոշման հաստատումից հետո անասնաբուժության բնագավառում քաղաքականություն մշակող և իրականացնող պետական մարմինը հաշվի առնելով լիազոր մարմնի առաջարկությունները՝ կազմակերպում և իրականացնում է՝

- 1) դեպքի վայրում և հարակից տարածքներում, այդ թվում՝ համայնքներում համաճարակաբանական հետազոտություն և վերլուծություն.
- 2) համաճարակային իրավիճակը, հիվանդության հնարավոր տարածման ուղիները և սահմանները պարզելուց հետո սահմանում է անապահով կետի վարակի օջախի, վարակի նկատմամբ սպառնալիքի գոտու սահմանները.
- 3) վարակի մեջ կասկածվող կենդանիների կլինիկական զննում և ջերմաչափում՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով կլինիկական նշանների և հիվանդության ընթացքի վրա.
- 4) կաթի, կաթնամթերքի, մսի, մսամթերքի, կենդանական ծագման հումքի և բոլոր տեսակի կերերի օգտագործման, տեղափոխման և իրացման նկատմամբ սահմանափակումներ:

35. Հիվանդությունների նախնական ախտորոշման հաստատումից հետո տվյալ տարածքը, համայնքը կամ տարածաշրջանը կամ մարզը լիազոր մարմնի կողմից հայտարարվում է անապահով, որոշվում են սահմանները և այդ տարածքում տեղական ինքնակառավարման մարմնի կողմից սահմանվում են սահմանափակումներ:

36. Սահմանափակումներ հայտարարված տարածքում կիրառվում են հետևյալ արգելքներն ու սահմանափակումները՝

- 1) անապահով տարածքում չի թույլատրվում իրականացնել կենդանիների, կենդանական ծագման մթերքների, հումքի և կերերի գանգվածային վաճառք, ինչպես նաև կազմակերպել միջոցառումներ, որոնք կարող են առաջացնել կենդանիների, մարդկանց և տրանսպորտային միջոցների մեծաքանակ կուտակումներ.
- 2) արգելվում է՝
 - ա. անապահով կետից ոչխարների և այծերի դուրսբերումը, տեղափոխումը և իրացումը.
 - բ. բոլոր տեսակի կենդանական ծագման մթերքի, հումքի, կերերի արտահանումը, ինչպես նաև հարուցիչներով ախտահարված գույքի, խնամքի առարկաների, տեխնիկական և տրանսպորտային միջոցների դուրսբերումը սահմանափակումների գոտու սահմաններից.
 - գ. ոչխարների, այծերի վերախմբավորումները անասնապահական տնտեսության ներսում և տնտեսությունից դուրս առանց անասնաբույժի թույլտվության.
 - դ. կողմնակի անձանց մուտքն անասնաշենքեր և կենդանիներ պահելու համար նախատեսված այլ շինություններ և տարածքներ՝ բացառությամբ խնամող անձնակազմի.
 - ե. անկած կենդանիների դիակների թաղելը կամ հորելը, հիվանդություններից անկած կենդանիների դիերը ոչնչացվում են մորթու և կաշվի հետ միասին.
 - զ. հիվանդություններից անկած կենդանիներ թաղել կամ անասնագերեզմաններ ստեղծել այն վայրերում, որտեղ բարձր է ստորգետնյա ջրերի մակարդակը.
 - է. անկած կենդանիների դիակների թաղելը կամ հորելը, հիվանդություններից անկած կենդանիների դիերը ոչնչացվում են մորթու և կաշվի հետ միասին.
 - ը. հիվանդ կենդանիների կաթի օգտագործումը.
 - թ. հիվանդ կամ հիվանդության նկատմամբ կասկածվող կենդանիների սպանողը, հիվանդ կենդանիներից ստացված միսը, ենթամթերքը և հումքը կամ դրանց հետ շփված մտելիքը, սպանողային ենթամթերքը ենթակա են ոչնչացման.
 - ժ. դիակների հերձումը և անկած կենդանիների կաշիները հանելը, դիերի հերձումը թույլատրվում է միայն նյութատեխնիկական հազեցվածություն ունեցող վայրում՝ ախտորոշման նպատակով.

ժա. վիրաբուժական վիրահատություններ կատարելը, բացի անհետաձգելիներից.

ժբ. արհեստական սերմնավորման նպատակով սերմնահեղուկի ստացումն ու արտահանումը.

3) հիվանդ կաթը ենթակա է ոչնչացման վարակազերծումից հետո, որը կատարվում է կաթի մեջ 25%-ից ոչ պակաս ակտիվ քլոր պարունակող կիր ավելացնելու եղանակով՝ 20լ կաթին 1 կգ-ի հաշվով: Կաթը համարում են վարակազերծված 6 ժամ հետո.

4) սպառնալիքի ենթակա տնտեսության կամ տարածքի բոլոր զգայունակ կենդանիները ենթարկվում են կանխարգելիչ պատվաստման, իսկ պատվաստումից հետո սահմանվում է հետպատվաստային 14-օրյա հսկողություն՝ կենդանիների ամենօրյա զննումով և ջերմաչափումով.

5) անապահով տարածք թույլատրվում է միայն հատուկ նշանակության ավտոմեքենաների մուտքն ու ելքը համայնքային հանձնաժողովի կողմից տրված գրավոր թույլտվությամբ այն պայմանով, որ դուրս գալուց առաջ ավտոմեքենան, ուղևորների արտահագուստն ու կոշիկները պարտադիր ենթարկվեն ախտահանության: Այդ նպատակով կարանտինային հսկիչ կետերից մեկում տեղադրված է ախտահանիչ խցիկ, որտեղ առկա են անհրաժեշտ նյութեր և պարագաներ՝ արտահագուստի և կոշիկների, ինչպես նաև սարքավորումների, տրանսպորտային միջոցների ախտահանության համար.

6) սպահով ցանքատարածություններից, արոտավայրերից, խոտհարքի հանդավայրերից մթերված հացահատիկը, կոպիտ և հյութալի կերերը, որոնք չեն շփվել հիվանդ կենդանիների հետ և չեն աղտոտվել նրանց արտաթորանքներով, թույլատրում են արտահանել սահմանափակումների հանելուց հետո.

7) այն հողամասերից, որոնց վրա անմիջապես գտնվել են անկած կենդանիները, ստացված հացահատիկը, կոպիտ և հյութալի կերերը, տնտեսությունից արտահանման ենթակա չեն, նրանցով տեղում կերակրում են պատվաստված կենդանիներին:

37. Անապահով տարածքում տեղական ինքնակառավարման մարմնի ղեկավարը կազմակերպում և սպահովում է հետևյալ միջոցառումները.

1) անկած կենդանիների դիակների այրումը.

2) անապահով կետից տանող բոլոր ճանապարհների փակումը, անհրաժեշտության դեպքում շուրջօրյա պահակակետերի նշանակումը, համապատասխան նախագրուշական ցուցանակների տեղադրումը.

3) անապահով տարածքի բոլոր կենդանիներին մտուրային պահվածքի տեղափոխումը և արածեցման համար առանձին արոտավայրերի հատկացումը.

4) հիվանդությունների նկատմամբ զգայունակ բոլոր կենդանիների հաշվառումը.

5) անապահով տնտեսության և համայնքին պատկանող տեխնիկա և կենդանիների պատվաստումների, ախտահանության աշխատանքների կատարման համար անհրաժեշտ թվով մարդկանց տրամադրումը.

6) հիվանդ և հիվանդ լինելու մեջ կասկածելի կենդանիների խնամքի համար հատուկ սպասարկող անձնակազմ առանձնացումը արտահագուստով սպահովումը (խալաթներ, գոգնոցներ, ռետինե ձեռնոցներ, կոշիկներ և այլն).

7) աշխատողներին, որոնց ձեռքերի, երեսի և մարմնի այլ բայց տեղերում ունեն քերծվածքներ, ճանկովածքներ և մաշկի վնասվածքներ, հիվանդ կենդանիների խնամքի, դիակների հավաքման, վարակված շենքերի և այլ օբյեկտների մաքրման և ախտահանության աշխատանքին չթույլատրելը:

38. Անապահով տարածքում տնտեսությունը կամ համայնքը սպասարկող անասնաբույժը անապահով կետում բոլոր կենդանիներին զննելուց հետո նրանց բաժանում է երկու խմբի՝

1) առաջին խումբ՝ հիվանդ և հիվանդացած լինելու կասկածով կենդանիներ, որոնց պատկանում են հիվանդության կլինիկական նշաններ՝ մարմնի բարձր ջերմություն, փքանք, ծակոցներ, աղեփքանքներ, կարբունկուլներ, ինֆիլտրատներ ունեցող կենդանիները.

2) երկրորդ խումբ՝ վարակվածության մեջ կասկածվող կենդանիներ, որոնց պատկանում են մնացած զգայունակ կենդանիները, որոնք չեն ունեցել հիվանդության կլինիկական նշաններ, բայց գտնվել են այն հոտում, նախրում, անասնաբակում, որտեղ ախտորոշվել է հիվանդությունը:

39. Սույն հրահանգի 38-րդ կետի 1-ին ենթակետում նշված կենդանիներին բուժման են ենթարկում գերիմուն շիճուկով, գամմա-գլոբուլիններով և հակաբիոտիկներով: Կլինիկապես առողջանալուց 14 օր անց նրանց պատվաստում են՝ ըստ պատվաստանյութի օգտագործման հրահանգի:

40. Սույն հրահանգի 38-րդ կետի 2-րդ ենթակետում նշված կենդանիներին պատվաստում են՝ ըստ պատվաստանյութի օգտագործման հրահանգի:

41. Հիվանդ կենդանիների արտաթորանքով կեղտոտված գոմաղբը, ցամքարը և կերի մնացորդները հեռացնելուց առաջ խոնավացնում են կծու նատրիումի 10%-անոց տաք լուծույթով, իսկ հետո հնարավորության սահմանում այրում են տեղում՝ պահպանելով հակահրդեհային անվտանգության կանոնները:

42. Կոյուղաջրին կոյուղամբարում խառնում են 25%-ից ոչ պակաս ակտիվ քլոր պարունակող չոր քլորակիր, յուրաքանչյուր 20 լ կոյուղաջրին 1 կգ քլորակրի հաշվով:

43. Անասնաշենքերում, որտեղ հիվանդ կենդանիներ սատկել է, ախտահանում են կծու նատրիումի 10%-անոց տաք լուծույթով, իսկ փայտե հատակը և միջնորմները այրում:

44. Անասնաշենքերը, սարք-սարքավորումները և տնտեսությունում օգտագործվող այլ պարագաներն ախտահանվում են համապատասխան ախտահանիչներով՝ 1 լիտր 1 մ³ հաշվարկով՝ համաձայն աղյուսակի.

Ախտահանիչ միջոցների բնութագրերը

Ախտահանիչի անվանումը	ախտահանիչ լուծույթի խտությունը ազդող նյութի հաշվով (%)	լուծույթի ջերմաստիճանը (°C)	էքսպոզիցիա (ժամ)	մշակման քանակ (անգամ)
քլորակրի պարզեցված լուծույթ	5% ակտիվ քլոր	15 – 20	1	3
կալցիումի հիպոքլորիդի երկուերրորդ մասով հիմնային աղ	5% ակտիվ քլոր	15 – 20	1	3
մեկքլորական յոդ	10	20	1	2
ֆորմալդեհիդ	5	20 – 30	1	2
նատրիումի հիդրօքսիդ (կծու նատրիում)	10	70 – 80	1	1

Հիվանդությունների հարուցչով կեղտոտված մակերեսների ախտահանության համար օգտագործում են նաև չեզոք կալցիումի հիպոքլորիդ, տեկատանիտ, որոնցում ակտիվ քլորի պարունակությունը 5% կամ 10%-անոց ակտիվ քլոր պարունակող դիքլորիզոցիանուրային թթվի նատրիումական աղի լուծույթ է կամ 10%-անոց միաքլորային յոդ միայն փայտե մակերեսների ախտահանման համար, կամ ջրածնի պերօքսիդի 7%-անոց լուծույթ կամ գլուտարային ալդեհիդի 2%-անոց լուծույթ:

45. Սույն հրահանգի 44-րդ կետում նշված ախտահանիչ միջոցներով ախտահանությունը, բացի միաքլոր յոդից, ջրածնի պերօքսիդից և գլուտարային ալդեհիդից, կատարում են երեք անգամ 1 ժ ընդմիջումով, տիպային շենքերում 1 և լուծույթը 1 մետր քառակուսի մակերեսի հաշվարկով և կենդանիներին պահելու հարմարեցված շենքերում՝ 2 և լուծույթը 1 մ² մակերեսի հաշվարկով:

46. Միաքլոր յոդը օգտագործելիս մակերեսը մշակում են կրկնակի՝ 15-30 րոպե ընդմիջումով, լուծույթի 1 լիտրը 1 մ² մակերեսի հաշվարկով, իսկ ջրածնի պերօքսիդ և գլուտարային ալդեհիդ օգտագործելիս հիմք է ընդունվում նույն հաշվարկը, սակայն մակերեսները 1 ժամ ընդմիջումով մշակելով:

47. Եզրափակիչ ախտահանությունն իրականացվում է պատերի, հատակի և մուտքների 3 անգամյա (մեկ ժամ պարբերականությամբ) ախտահանիչ լուծույթով լվացմամբ: Վերջին անգամ ախտահանիչ լուծույթի օգտագործումից հետո անասնաշենքը 3 ժամ փակում են, այնուհետև օդափոխում, իսկ անասնաշենքի կերամանները և ջրախմուցները լվանում են ջրով:

48. Օդի ցածր՝ բացասական ջերմաստիճանի դեպքում մակերեսների ախտահանության համար օգտագործում են կալցիումի հիպոքլորիդի երկուերրորդ հիմնային աղի կամ չեզոք կալցիումի հիպոքլորիդի 8%-անոց կամ դիքլորիզոցիանուրային թթվի նատրիումական աղի 12%-անոց լուծույթները: Այդ ախտահանիչների լուծույթները պատրաստում են կերակրի աղի տաք՝ 50-60°C լուծույթով, 0-15°C ջերմաստիճանի դեպքում օգտագործում են կերակրի աղի 15%-անոց լուծույթ և -15-30°C պայմաններում՝ 20%-անոց լուծույթ: Փայտե մակերեսների վարակազերծման համար օգտագործում են միաքլորային յոդի 10%-անոց լուծույթը՝ 1 լիտր լուծույթը 1 մ² հաշվով եռանվագ, յուրաքանչյուր անգամ 0.3-ական լիտր ախտահանիչ լուծույթով մակերեսը ջրելուց առաջ այն թրջում են կերակրի աղի հազեցած տաք լուծույթով 0.5 լիտր լուծույթը 1 մ² հաշվով:

49. Անկաճ կենդանու, հարկադիր մորթված կամ դիակի դիախերձման տեղում հողի մակերեսային շերտը մեզի ներծծման խորությամբ հանվում է, որին խառնվում է 30% ֆորմալին կամ 4% գլուտարալդեհիդ կամ 3 % ջրածնի պերօքսիդ (H₂O₂) և քլորակրի 5% ակտիվ քլոր պարունակող լուծույթներ: Կարելի է նաև հողը այրել, այնուհետև խոնավացնել 5%-անոց ակտիվ քլոր պարունակող քլորակրի լուծույթով՝ 10 լիտր լուծույթը 1 մ² հաշվով: Դրանից հետո հողը 25 սմ-ից ոչ պակաս խորությամբ փորում են, շուտ տալիս, սպա խառնում 25%-ից ոչ պակաս ակտիվ քլոր պարունակող չոր քլորակրի հետ՝ 3 մաս հող և 1 մաս քլորակրի հաշվարկով, որից հետո հողը խոնավացնում են ջրով: Անկաճ կենդանու դիակի ընկած տեղի, հին անասնազերեզմանոցների հողի վնասազերծումը կարելի է կատարել նաև

«ՕԿԷԲ» կամ բրոմային մեթիլ գազերով ըստ գազի օգտագործման հրահանգի:

50. Հողը վարակազերծում են չոր քլորակրով: Հողի մակերեսը ախտահանում են կծու նատրիումի 10%-անոց տաք լուծույթով՝ 10 լիտր լուծույթը 1 մ² հաշվով կամ ֆենտառոլինի 18%-անոց էմուլսիայով՝ 18 լիտր լուծույթը 1 մ² հաշվով, կամ ֆորմալդեհիդի 4%-անոց լուծույթով՝ 5 լիտր լուծույթը 1 մ² հաշվով, կամ քլորակրի պարզեցված 5%-անոց լուծույթով՝ 10 լիտր լուծույթը 1 մ² հաշվով, կամ չեզոք կալցիումի հիպոքլորիդի 10%-անոց լուծույթով 10 լիտր լուծույթը 1 մ² հաշվով կամ կալցիումի հիպոքլորիդի երկուերորդով հիմնային աղի կամ դիքլորիզոքսիանուրային թթվի նատրիումական աղի 15%-անոց լուծույթներով՝ 10 լիտր լուծույթը 1 մ² հաշվով: 0°C-ից ցածր ջերմաստիճանի ժամանակ օգտագործում են չեզոք կալցիումի հիպոքլորիդի 15% ակտիվ քլոր պարունակող տաք՝ 50-60°C լուծույթը, որը պատրաստված է 15-20%-անոց աղային լուծույթով, 10 լիտր լուծույթը 1 մ² հաշվով:

51. Արտահագուստը, խոզանակները, քերիչները, դուլերը և այլ մանր գույքը վարակազերծում են՝ ընկղմելով քլորամինի 1%-անոց ակտիվացված լուծույթի կամ ֆորմալդեհիդի 4%-անոց լուծույթի մեջ 4 ժամ տևողությամբ կամ եռացնում են կալցինացված սոդայի 2%-անոց լուծույթի մեջ 90 րոպեից ոչ պակաս տևողությամբ: Մուշտակավոր գործվածքները, կաշվե, ռետինե ոտնամանները և փչացող այլ ապրանքները վարակազերծում են ախտահանության եղանակով՝ պարաֆորմալինային խցերում ֆորմալդեհիդի զուրոշով 58-59°C ջերմաստիճանի տակ՝ 3 ժամ տևողությամբ, իսկ 1 մ³ ծավալին 250մլ ֆորմալինի ծախսի հաշվով:

52. Միս արտադրող և վերամշակող կազմակերպություններում կենդանիների մոտ հիվանդությունների նշաններ կամ վարակված կենդանական ծագման հումք և մթերք հայտնաբերելու դեպքում՝

- 1) մսեղիքների մասնատման ժամանակ ենթամաշկային ցանցաշերտում դոնորանման ներսփռանքներ, պարանոցի և կրծքի հատվածներում ենթամաշկային այտուցներ հայտնաբերելիս, աշխատողը պարտավոր է անհապաղ դադարեցնել աշխատանքը և անմիջապես այդ մասին հայտնել սպասարկող անասնաբույժին.
- 2) արտադրությունում հիվանդության կասկածի կամ հայտնաբերելու դեպքում անհապաղ դադարեցվում է առաջնային մշակման արտադրամասի աշխատանքը, իսկ այնուհետև կատարվում են հիվանդության տարածման և վերացման սույն հրահանգով նախատեսված միջոցառումները.
- 3) ախտորոշվելուց հետո հիվանդության դեմ պայքարի աշխատանքների ընթացքում կենդանիների սպանող և գործունեությունը դադարեցվում է.
- 4) սպանդի տարածքում կամ արտադրամասերում հատակին շաղ են տալիս 25%-ից ոչ պակաս ակտիվ քլոր պարունակող չոր քլորակիր՝ 2 կգ 1 մ² մակերեսի հաշվարկով և այնուհետև խոնավացնում են ջրով՝ 5լ 1 մ² մակերեսի հաշվարկով, 1 ժամ ախտահանության տևողությամբ.
- 5) բոլոր սարքավորումների և շենքերի մակերեսները, պատերը հատակից 2 մ բարձրության վրա մանրակրկիտ լվացվում են կալցինացված սոդայի 5%-անոց տաք 70°C-ից ոչ պակաս լուծույթով և ախտահանություն կատարում սույն հրահանգով սահմանված ախտահանիչներից մեկով.
- 6) գործիքները՝ դանակները, մկրատներ, սրաքարերը և այլն, ախտահանել կալցինացված սոդայի 0.5%-անոց լուծույթի մեջ 90 րոպե տևողությամբ եռացնելով կամ ավտոկլավում 1.5 մթնոլորտային ճնշման տակ, 2 ժամվա ընթացքում: Պակաս արժեքավոր գործիքները և այլ մետաղե իրերը ենթակա են բոցակիզման.
- 7) արտահագուստը վարակազերծում են ավտոկլավում կամ ջրի մեջ եռացնում 90 րոպե տևողությամբ.
- 8) կենդանիների հավաքատեղի և հարակից տարածքների գոմաղբը, որտեղ հայտնաբերվել է դիակ կամ հիվանդ կենդանի, ենթակա է այրման.
- 9) բոլոր աշխատողները, որոնք շփվել են հիվանդ կենդանիների կամ նրանից ստացված մթերքների հետ, ծանոթացվում են անհրաժեշտ կանխարգելիչ միջոցների հետ և պարտադիր կարգով ենթարկվում են սանիտարական մշակման.
- 10) կազմակերպության գործունեությունը թույլատրվում է միայն հիվանդության հարուցիչների վերացումը երաշխավորող բոլոր միջոցառումները անցկացնելուց հետո.
- 11) կազմակերպությունում կատարված բոլոր միջոցառումները արձանագրվում են՝ փաստաթղթավորված հավաստման համար:

53. Սահմանափակումը հանվում՝ չեղյալ է հայտարարվում տեղական ինքնակառավարման մարմնի կողմից լիազոր մարմնի ներկայացմամբ՝ հիվանդ կենդանու անկման կամ առողջացման վերջին և կենդանիների հարկադիր պատվաստումների հետպատվաստային բարդացումների բացակայության դեպքից և եզրափակիչ ախտահանությունից հետո 20 օր անց:

54. Սահմանափակումները չեղյալ հայտարարելուց առաջ լիազոր մարմնի և տեղական ինքնակառավարման մարմնի ներակայացուցիչների կողմից կազմվում է ակտ, նշելով հիվանդության ընթացքը մինչև պատվաստումները, ըստ կենդանատեսակների անկումների քանակը և անկման ամսաթիվը, պատվաստված կենդանիների քանակը, օգտագործված պատվաստանյութի անվանումը, դոզան, սերիան և պետհսկիչի համարները, պատվաստման ժամկետը, պատվաստանյութն արտադրողը, պատվաստումներից հետո տեղի ունեցած բարդությունների, անցկացված անասնաբուժասանիտարական միջոցառումների, վարակված գոմաղբի պահեստավորման տեղերի և այլնի մասին: Ակտը կազմում են երկու օրինակից, որից մեկը տրվում է տեղական ինքնակառավարման մարմնի ղեկավարին, մյուսը ուղարկվում է լիազոր մարմնին:

55. Մույն հրահանգի կատարման նկատմամբ պետական վերահսկողությունն իրականացնում է լիազոր մարմինը: